

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 39

Fylke: Nordland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Tjøgan

Emne: Høglidemat og familiefeter

Bygdelag: Rørtbygda.

Oppskr. av: Thomas Falstad,

Gard:

(adresse):

Svolvær.

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

M. Fødselen.

1. Det har vort og er fremdeles skikk og bruk å gå med mat til ei barselkone, ikke bare til slektninger, men også til andre i nabolaget. Men sjelden blir det sendt til dem som bor lenger borte, t. d. utenfor skolekrinsen.
2. Konene vilde helst komme enkeltvis med barselmat, eller sengeremat som den også blir kaldt. Og forelå det noen av-
3. tale mellom dem, gikk den i tilfelle ut på å skifte dagene mellom seg.
4. Tre-fire dager etter fødselen begynte de å innfinne seg.
5. Den enkelte kom aldri mer enn en gang, hvis det da ikke var å anse som ren nabo-hjelp.
6. Den eldste og mest almindelige barselmat var gröt: rømmegröt eller risgröt.
7. Utgår.
8. Barselgröten ble helst sendt i et perlepøt eller i terrin med lokk.
9. Sendinga ble kaldt barselmat også om det var annen mat enn gröt.

10. Det må sies at det mest uten unntak var kona i huset som gikk med sendinga så sant hun var for til det.
11. Det var i alle tilfelle uvanlig om ikke netts usømmelig at mannen fulgte med. Det kunde naturligvis skende at han måtte skyss kona i båt når hun skulde over til nabogarden. Og da fulgte han også usjenert til gårds og snakket med mannfolkene, og fikk traktering akkurat som kona.
12. Sendingfolk fikk alltid traktering: kaffe, leper og kaker. Jeg har ikke hørt at det var noen forskjell enten det var gutt eller pike.
13. Jeg har ikke ^{hørt} om noe spesielt navn på slik traktering. Barsøl passer ikke her. Det måtte
14. i tilfelle være et selskap for en større krets av slekt og venner.
15. Det var nok helst til gifte mødre en gikk med barselmat. Men det forekom også at en gikk til ugifte. I Vågan var ikke noe skarpt skille i så måte.
16. Alt ved hundreårskifte var det nok så vanlig at en ved siden av grøten også sendte annen mat: leper, pannekaker eller noen småkaker, slikt en gjerne ønsket at huset skulde være forsynt med i den tid kona i huset var til sengs og mange folk gikk innom. Men grøten - barselgrøten - var og er fremdeles det vesentligste i sendinga.
- På de mest sentrale plasser i bygda hvor det er godt utvalg av konditorvarer er det nå siden siste verdenskrig blitt nok så vanlig å sløyfe grøten og i stedet sende kringler, bløtkake, eller kanskje bare blomster.

17 og 18. Ukjent.

19. Før var det ikke almindeleg med noen selvkøpeligheit i anledning dåper; men nu er det blitt mer og mer til fast regel at fadderne og nære slektninger blir bødere til middag og kaffe dåpsdagen.

20. Ordet barsøl er kjent i bygda; men det later til å vere forskjellig mening om hvor det passer. Det måtte i tilfelle ~~vere~~ passe på slik bevertning det er spurt om under pkt 14. Lite kjent i Tøgan.

21-23. Sending til barndåpsgilde er ukjent.

B. Fødselsdag.

24. Det har alltid vort skikk og bruk å minnes fødselsdagen både for voksne og barn med en liten hilselming innen familien. Men ved runde tall fra 40 år og oppover blir det gjerne gjort

25. mer visen av dagen; dag sjelden i den grad på landsbygda at en ber til seg slekt, venner og naboer. Det blir i alle tilfelle ikke før en

26. kommer opp til 60 årsdagen. Og selv da blir det mer representative personer. Men da står tilbud åpent både for bødere og tilbødere, som kommer for å ønske til lykke med dagen.

27. Til barn er det nu blitt helt almindelig å gi gaver på fødselsdagen; men til voksne mannfolk mer sjelden. Det er helst husemødre som viser hvorandre oppmerksomhet med gaver på f.dagen.

28. Spesiell mat på fødselsdagen i gammel tid er ukjent. Nu går det mest på sjokolade og kaffe med bløtkake og andre kaker.

29. Bløtkake med lys må sies å vere forbeholdt kondisjonerte 100-åringar.

C. Konfirmasjon.

30. Konfirmasjonen ble i eldre tid feiret

- meget enkelt, ja i de fleste tilfeller var det i det hele ingen feiring utover den kirkelige handling. Og selv nu kan en
31. ikke snakke om noen feiring av den i de almindelige hjem utover landsbygda.
  32. Stedbygder som Kabelvag og Svolder der konfirmasjonen blir holdt på stedet er det vel noen selskapslighet der lærer eller prest er innbuddt sammen med andre slektninger og om mulig fadderne. Ellers er det mye forskjellig. Noen forbereder i det dag i alle hjem. Det er gjerne sørget for en bedre middag og kaker for anledningen.
  33. Sending av mat er ukjent her.
  34. Nu må en si det er blitt almindelig med gaver til konfirmantene. Det er nok helst i forbindelse med selskapet at gavene overrekkes, men også ellers, like til i kirken foregår det, slik at presten har vært nødt å advare.
  35. Bestemte bakervarer for anledningen er ukjent.

D. Bryllup.

36. Her er ingen tradisjon om festaröl. Andre navn på gjestebudet er ukjent.
37. Tri hadde sikkert foreldrene langt over å si når de unge forlovet seg. Nu er de praktisk talt koblet helt ut.
38. a) Frokost, middag med kaffe og kveldsmat.
b) Til frokost smørrebrød, til middag steak med svenskegröt, eller kanskje bare römmegröt - brünegröt -, til kvelds smørrebrød.
c) Triktig gammel tid var brünegröten obligatorisk.
d) Neppe noe fast program. Men gröt til middag var mest almindelig.
39. Sending af kost til bryllups-garden var vanlig.

f.eks. smør, gomme, kjøttrull m.v. Men det var en helt frivillig sak. Mange var i den skilling at de ikke hadde noe slikt å sende. De rettet på det ved å gi brudegave-penger.

40-41. Ukjent.

42. Her brukes kun ordet sending om mat og søl til bylltup og begravelse.

43-46. Ukjent.

47. Det er for lenge stiet med flere dages bylltup; det er neppe holdt noe sånt siden tiden omkring tinnvassskifte, og selv da sjelden.

48. Det er nå temmelig almindelig å reise til byen og holde bylltup på hotel eller restaurant. Mange gjør det så enkelt at de etter visken

49. gir middag for 3-4 personer av de aller nærmeste

51. Tost på hver aisdag forekommer ikke. Det blir i beste tilfelle kun på runde tall.

E. Gravøl.

52. Til gravøl ber en gjerne de nærmeste slektninger og naboer ved munnlig innbydelse.

53. Aldri ut-over en dag. Bevertningen er frokost og middag med kaffe når følget er kommet fra kirkegården. De fleste drar hjemover når det blir såpass langt på dagen. Men det blir gjerne noen tilbake, som en da dekker kveldsbord for.

54. Det blir alltid dekket på langbord.

55-56. Hovedmåltidet var middagen.

57. Var det trangt om plass, ble gravølet ofte holdt hos en nabo som hadde større luns.

58. Slegtninger langveis fra kom alltid dagen i forveien, og hadde gjerne med seg sending. Naboene hadde i tilfelle litt med når de kom på gravferds-dagen. Skikken med sendingkost

- er nu gått helt av bruk.
- 59-61. Det var ingen forskjil^{pa}smaten for gift og ugift.
Grøten var den mest almindelige i alle tilfeller.
62. Her er kun den beskedne form for grøt-
ølet kjent.
63. I gammelt til- forrige hundreår- har jeg hørt
at det ble nytt alkohol i grøt; men i
dette hundreåret tror jeg knapt det har
forekommet på landsbygda i Vågan.
Skikken å brygge til ferlighet har aldri
vert almindelig i Lofoten.
64. Ukjent.
65. Bevatninga nevnt under pkt. 53.
- 66-67. Forekommer aldri.
68. Skriftlig innbydelse er selv nu sjelden,
og bare i de tilfeller der en ikke rekke
fram med muntlig innbydelse.
69. Å overtare dødsfall begynte en vel med om-
kring hundreårskifte. Men da var det mest
kondisjonerte med en større bekjendtskapskrets
som tillot seg den slags. Bønder og fiskere
utover bygda fant det nærmest upassende
for seg å vekke slik oppmerksomhet. Men
det har litt om sven tiltatt med annonsering,
slik at nu overtares alle dødsfall i Lofotposten
for fattige som for rike, for barn som for voksne.

F. Nye fester

70. 17. mai er nu blitt festdag og på hoved-
smaten angår. Det bakes kaker til dagen
og eggdosis er almindelig traktering.
Det blir også sørget for en bedre middag
gjørne med øll og drann.
71. Morsdagen er av ny dato. Den ble kjent

her oppu en gang i 30 årene. Og den har slått godt igjennom på disse knapt tjue år takket våre god hjelp av bakere konditorer og kjøpmenn, som alle gjør stort nummer av dagen. En ekstra oppmerksomhet til mor på dagen er nu helt almindelig.

72. Farsdagen har vi til denne tid vært forskåret for. Til nu har den vært nevnt som en spøkefull parallell til morsdagen til morsdagen; men ingen vet hva dag det er.

73. Matrettene er som vanlig på en søndag. Middagen med dessert er helst litt utenfor det vanlige, og mest mulig innmaggort dagen i forveien. Og utvalget av kaker er noe rikere enn vanlig. Om mulig en blomst på bordet.

74-75. Henviser til pkt 71.